

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Λίτσα Νικολάου-Σμοκοβίτη

Νέοι θεσμοί στις Εργασιακές Σχέσεις — Συμμετοχή και Αυτοδιαχείριση
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1988, σ. 306

Η ευρεία θεματική της Βιομηχανικής Κοινωνιολογίας έχει απασχολήσει σε μικρό βαθμό —συγκριτικά με την έκτασή της— τους κοινωνικούς επιστήμονες και πολύ λιγότερο έχει κινήσει το ενδιαφέρον τους για εμπειρικές διερευνήσεις στη χώρα μας. Οι λόγοι είναι προφανείς και συνδέονται με τη γενικότερη καθυστέρηση που χαρακτήρισε τις κοινωνικές επιστήμες στον τόπο μας, παρόλο που ιδιαίτερα τα θέματα της Βιομηχανικής Κοινωνιολογίας παρέχουν την απαραίτητη εκείνη ύλη για τον οικονομικό και κοινωνικό προγραμματισμό και έχουν άμεσες εφαρμογές στο πρακτικό πεδίο. Εργασίες, λοιπόν, όπως αυτή της κυρίας Λίτσας Νικολάου, καθηγήτριας της Κοινωνιολογίας στην Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή του Πειραιά, αποκοτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και χρησιμότητα.

Η έκδοση *Νέοι Θεσμοί στις Εργασιακές Σχέσεις — Συμμετοχή και Αυτοδιαχείριση* πρέπει να αντιμετωπιστεί από δύο οπτικές γωνίες: πρώτον από την πλευρά της θεματικής που καλύπτει και δεύτερον από τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζεται αυτό το θέμα, την προβληματική που αναπτύσσεται και από τη «χωρική» και χρονική διάσταση που αναλύεται.

Η θεματική που καλύπτει η εργασία αυτή είναι πολύ σημαντική αν σκεφτεί κανείς ότι οι σχετικές συστηματικές διερευνήσεις στην ελληνική βιβλιογραφία είναι πολύ περιορισμένες, ενώ η πληθώρα των αναφορών εγγίζουν συχνά ευκαιριακά τις παρυφές του θέματος στο πλαίσιο περισσότερο μιας δημοσιογραφικής παρουσίασης παρά μιας αναλυτικής, αστηρά μεθοδικής και θεωρητικά θεμελιωμένης προσέγγισης. Χωρίς αμφιβολία, λοιπόν, η θεματική είναι όχι μόνο ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα αλλά και πολλαπλά χρήσιμη αφού ως ένα σημείο προορίζεται για τη διδασκαλία του αντίστοιχου μαθήματος στην ΑΒΣΠ.

Η μελέτη αυτή έχει βασικό στόχο να παρουσιάσει, να σχολιάσει και να αντιμετωπί-

σει κριτικά τον προβληματισμό για τη συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων, ταυτόχρονα να ρίξει φως σε άλλες μορφές οργάνωσης της εργασίας στο χώρο της παραγωγής, και να σταθεί ιδιαίτερα στην τακτική της αυτοδιαχείρισης με αναφορές στη διεθνή εμπειρία. Η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη: Στο πρώτο η προσοχή επικεντρώνεται στον προσδιορισμό των βασικών εννοιών με τις οποίες καταπιάνεται η συγγραφέας, δηλαδή της «συμμετοχής» και της «αυτοδιαχείρισης», και επιχειρείται η ιστορική και κοινωνιολογική ανασκόπηση των θεσμών αυτών εφόσον η κατεύθυνση της μελέτης είναι κοινωνιολογική. Ιδιαίτερη ωστόσο μνεία γίνεται για το ιδεολογικό υπόβαθρο των θεσμών αυτών, υπόβαθρο το οποίο θεωρητικά τους θεμελιώνει.

Το δεύτερο μέρος αφιερώνεται στην εφαρμογή των δύο αυτών θεσμών στην πράξη. Γι' αυτό γίνονται αναφορές και επισκοπήσεις σε διάφορους τύπους συστημάτων «συμμετοχής» και «αυτοδιαχείρισης», με ιδιαίτερη έμφαση στην περιγραφή της κατάστασης που επικρατεί τόσο στον ευρωπαϊκό χώρο όσο και στις ΗΠΑ. Ένα σημαντικό μέρος αυτού του μέρους αφορά την αυτοδιαχείριση στην Ελλάδα σε μια συγκεκριμένη περίοδο, αυτήν της δεκαετίας του '80, αφού πολύ σωστά επιχειρείται και η περιγραφή του πλαισίου των εξελίξεων αυτής της περιόδου κυρίως από κοινωνιολογική προοπτική.

Στο τρίτο, τέλος, μέρος αναπτύσσονται τα κενά της κοινωνιολογικής έρευνας για τους νέους αυτούς θεσμούς, διατυπώνονται προτάσεις για εμπειρικές έρευνες και προτείνονται μέθοδοι προσέγγισης.

Την έκδοση συμπληρώνουν παραρτήματα με πληροφοριακά στοιχεία, σχετικά με τη θεματολογία αυτή, όπως είναι προτάσεις της ΕΟΚ, οργανωτικές δομές, νομικό πλαίσιο κλπ., και εκτενής ελληνική και κυρίως ξένη βιβλιογραφία.

Ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται η

προβληματική των νέων αυτών θεσμών των εργασιακών σχέσεων είναι:

- (i) περιγραφικός αλλά και αναλυτικός γιατί δεν περιορίζεται η συγγραφέας μόνο στην αποτύπωση μιας κατάστασης αλλά και στις κοινωνικές συντεταγμένες οι οποίες αποτελούν την εικόνα που παρουσιάζεται. Προσπαθεί να εντοπίσει και να οριοθετήσει το πολύπλοκο πλέγμα σχέσεων που επικρατεί στο χώρο της κοινωνικής οργάνωσης της εργασίας και ιδιαίτερα στις εργασιακές σχέσεις που κατέχουν κεντρική θέση σ' αυτόν.
- (ii) δυναμικός γιατί δεν επικεντρώνεται η προσοχή στο παρόν αλλά και στην ιστορική εξέλιξη των θεσμών αυτών, στοιχείο το οποίο δίνει σημεία κριτικής θεώρησης και έντονο προβληματισμό για την επιτυχία τους.
- (iii) συγκριτικός γιατί δεν αφορά η περιγραφή και ανάλυση μόνο την ελληνική περίπτωση αλλά εκτείνεται και σε άλλες περιοχές όπως η ΕΟΚ και η ΗΠΑ, ή αντιπαρατίθεται η εφαρμογή των θεσμών της «συμμετοχής» και της «αυτοδιαχείρισης» τόσο στο πλαίσιο των καπιταλιστικών όσο και των σοσιαλιστικών κοινωνιών. Ιδιαίτερα η αναφορά στο γιουγκοσλαβικό αυτοδιαχειριστικό σύστημα και κυρίως η κριτική αντιμετώπισή του, αποκαλύπτει το ρόλο που παίζει το κοινωνικό σύστημα στην επικράτηση και ανάπτυξη των θεσμών αυτών.
- (iv) συστηματικός γιατί η κάθε πληροφορία είναι τεκμηριωμένη βιβλιογραφικά, και

η αλληλουχία ανάμεσα στην περιγραφή και την κριτική, όπως και η εποπτική με διαγράμματα παρουσίαση οργανωτικών δομών, συμβάλλουν στην οργανωμένη παροχή της γνώσης σ' αυτό το θέμα.

Είναι φανερό, λοιπόν, η χρησιμότητα του εγχειρήματος αυτού της συγγραφέως γενικά και ειδικά για την πανεπιστημιακή διδασκαλία, που τόσο λίγο ακόμη καταπιάνεται με τέτοια θέματα. Ασφαλώς δεν μπορεί να είναι εξαντλητική —παρ' όλη τη διεπιστημονική προσέγγιση που επιχειρείται— αυτή η ανάλυση, όπως άλλωστε επισημαίνεται από την ίδια τη συγγραφέα. Χρειάζεται στο μέλλον με αφετηρία αυτή την εργασία να αναληφθούν εμπειρικές διερευνήσεις για να δούμε τις στάσεις και διαθέσεις των ίδιων των εργαζομένων, τις προσδοκίες και τις αξίες στις οποίες μπορούν να στηρίξουν τις πρακτικές στην κοινωνική αυτή οργάνωση της εργασίας. Αυτό μπορεί να γίνει όταν ξεπεραστεί η «έντονη πολιτική διάσταση της ευαισθητοποίησης» για συμμετοχικές διαδικασίες που παρατηρείται σήμερα (σ. 226). Τότε αυτή η εργασία μπορεί να αποτελέσει έναν σημαντικό οδηγό για να διοχετεύσει την εμπειρική διερεύνηση στον κατάλληλο χώρο, ένα πλαίσιο δηλαδή το οποίο θα μπορεί να υποστηρίξει την εμπειρική εργασία. Ανεξάρτητα, ωστόσο, αν θα υπάρξει συνέχεια στο ερευνητικό πεδίο, η εργασία αυτή της κυρίας Νικολάου έχει τη δική της αυτοτελή αξία εμπλουτίζοντας τη συστηματική βιβλιογραφία αυτής της θεματικής που τόσο περιορισμένη είναι στη χώρα μας.

ΚΟΥΛΑ ΚΑΣΙΜΑΤΗ